

Billinge kyrkogård

Svenska kyrkan Eslöv

Information och historik

Källa: Vård- och underhållsplan, Landskapsgruppen

SAMMANFATTNING

Billinges första kyrka uppfördes på 1100-talet, på en höjd söder om byn. 1863 revs den medeltida kyrkan och en ny och större kyrka uppfördes på ungefär samma plats. Den nya kyrkan invigdes 1865 och samtidigt gjordes en större utvidgning av kyrkogården.

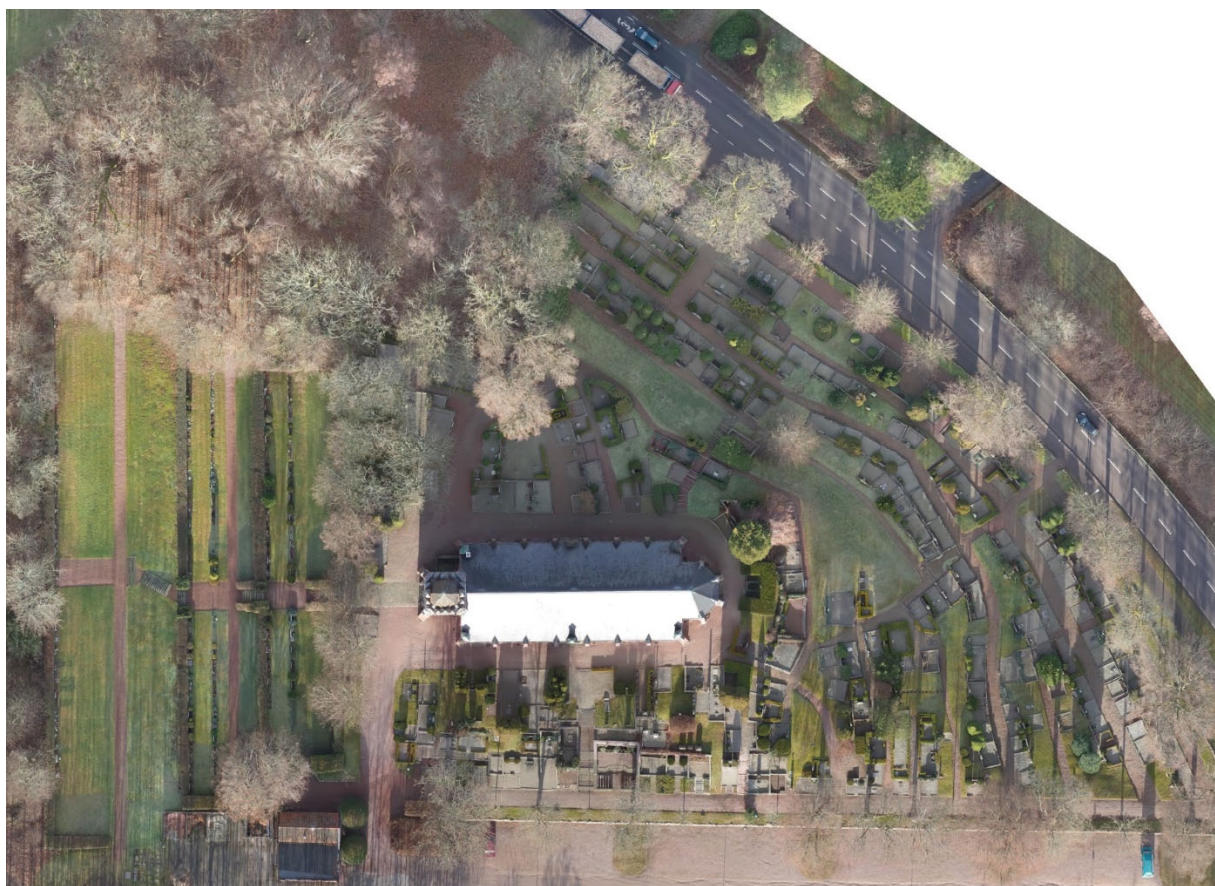
Billinge fick järnväg 1898 och orten expanderade under 1900-talets första hälft. Kyrkogården präglades av ortens industriella framgångar inte minst genom de påkostade gravanordningar som ännu vittnar om en tid av välstånd. Kyrkogårdens topografi med branta sluttningar har ytterligare bidragit till att gravplatserna i vissa delar av kyrkogården fått en särpräglad utformning. I dessa områden har gravplatserna utformats med terrassmurar, kantstenar och trappor, oftast av natursten och med ståtlig utformning. Dessa kyrkogårdens äldre delar utgör en unik kyrkogårdsmiljö med stora kulturhistoriska värden. Kyrkogårdens äldre delar omsluts av en högre trädkrans och på kyrkogården finns en rik samling av prydnadsväxter.

På 1960-talet utvidgades kyrkogården åt väster och vid samma tid tillkom tillfartsväg och parkering i söder. Det nya området fick en flackare terrassering och utformades enligt tidens ideal med anspråkslösa gravvårdar i rader och strukturbärande grönska. På 1990-talet tillkom minneslunden som på ett behagfullt sätt ansluter till den grönskande lunden norr om 1960-talets utvidgningsområde.

Vy mot sydväst

Ortofoto

Billinge kyrkogård, bilden tagen 2019 (Svenska kyrkan Eslöv)

HISTORIK, BESKRIVNING OCH VÄRDERING

Övergripande historik

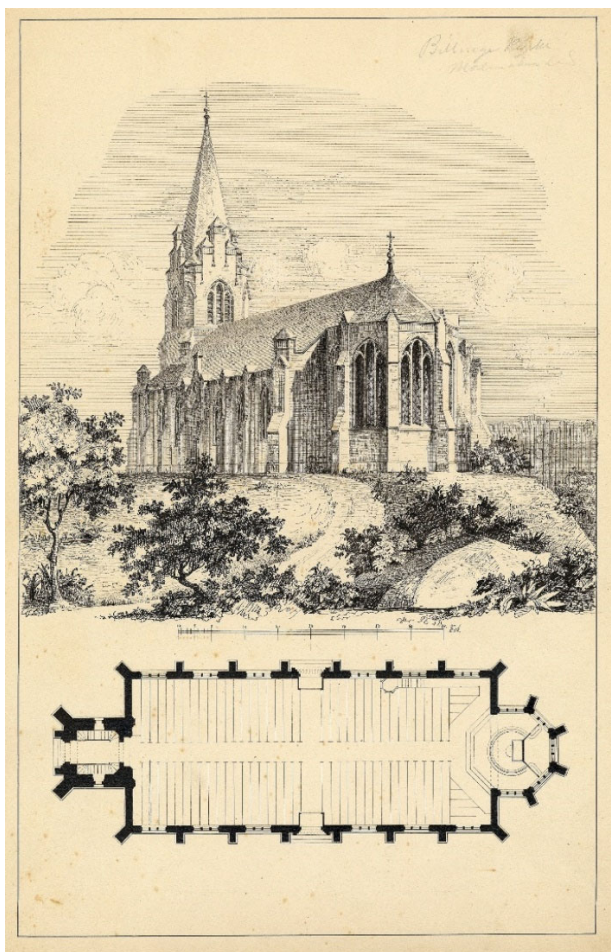
Billinge befolkades under bondestenåldern cirka 4000 f Kr, och området har alltsedan dess varit en jordbruksbygd. Beläget i gränslandet mellan slättbygden i sydvästra Skåne och det skogbeksäddade åslandskapet nordväst därom. Rönne å passerar på sin väg norrut från Västra Ringsjön, någon kilometer väster om samhället.

På 1100-talet byggdes en kyrka på en höjd strax söder om byn. Kyrkan byggdes av höörsandsten och hade en fristående klockstapel. På en karta från 1706 består Billinge by av ett 20-tal gårdar belägna norr om kyrkan. 1807 byggdes kyrkan till med en sakristia åt öster. 1863 revs den medeltida kyrkan för att ge plats åt en ny och större kyrkobyggnad. Kyrkogården utvidgades då åt alla väderstreck, framför allt åt öster och åt norr. Den nya kyrkan placerades på ungefär samma plats som den tidigare kyrkobyggnaden. Kyrkan ritades av domkyrkoarkitekt Helgo Zettervall och invigdes 1865.

En järnvägslinje öppnades 1898 på sträckan Eslöv-Röstånga och Billinge fick en järnvägsstation. I Billinge etablerades då flera mindre industrier och befolkningen ökade. 1963 utvidgades kyrkogården med ett terrasserat område åt väster och en ny infart och parkering anlades söder om den befintliga kyrkogården. Utvidgningen ritades av arkitekt Per Friberg.

På 1970-talet restaurerades kyrkobyggnaden och ekonomibyggnaden byggdes ut. 1995 anlades en minneslund.

Historiska bilder

1862. Helgo Zettervall, illustration till Billinge kyrka. (Arkitektur- och designcentrum, via Kringla.nu).

1800-talets andra hälft. Kyrkogården från öster. (Antikvarisk-topografiska arkivet).

1870-tal. Kyrkan och kyrkogården från söder. En grästäckt och relativt öppen kyrkogård omger den nybyggda kyrkan. På kyrkogårdens södra del står träd oregelbundet placerade. (Okänt ursprung)

1935. Flygbild över kyrkan och kyrkogården från söder. På kyrkogårdens södra del och nedanför slänten i öster och norr ligger gravplatserna tätt. De allra flesta tycks vara grusbelagda och omgärdade av gravhäckar eller gravramar. På gravplatserna finns ett rikligt inslag av städsegrön vegetation, så som gran, tuja och idegran. Ett sorgeträd syns söder om kyrkan. Hela kyrkogården omgärdas av en tät trädkrans. (Kringla.nu)

1939. Flygbild över kyrkan och kyrkogården från söder. (Kringla.nu)

1967. Flygbild över kyrkan och kyrkogården från söder. Utvidgningsområdet i väster är nyanlagt och ännu tämligen obrukat. Gräsytor är anlagda och slänterna har planterats med buskar. Den omgivande trädvegetationen saknas. (Kringla.nu)

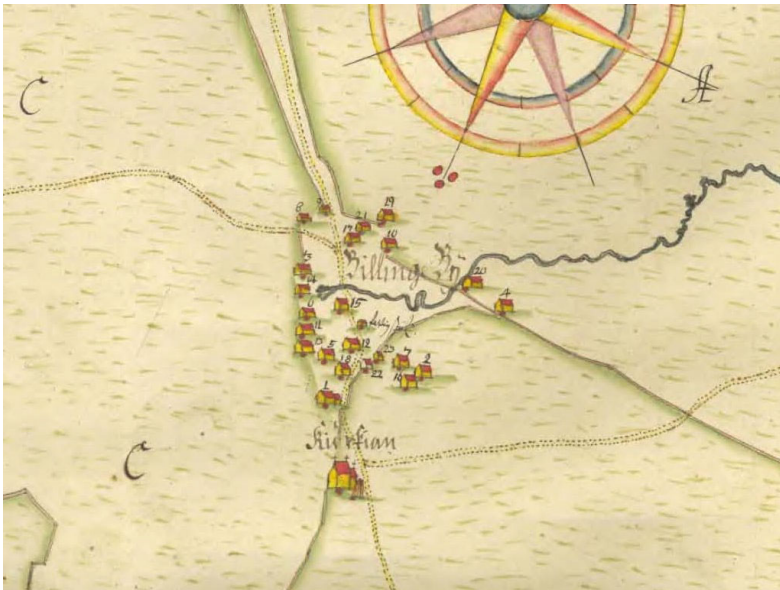

1975. Kyrkan från söder. I den östra delen skymtar resliga exemplar av tuja. Även i den västra delen syns städsegröna växter, troligtvis tujor, men i betydligt mindre storlek. (Kringla.nu)

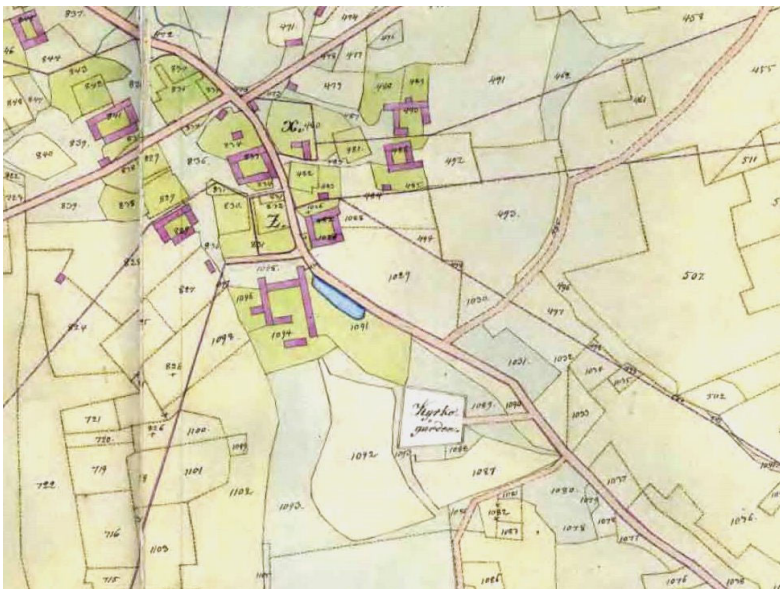

1985. Flygbild över kyrkan och kyrkogården från söder. Kring utvidgningsområdet i väster finns nu en tydlig trädridå. På parkeringen i söder står symmetriskt planterade träd. (Kringla.nu)

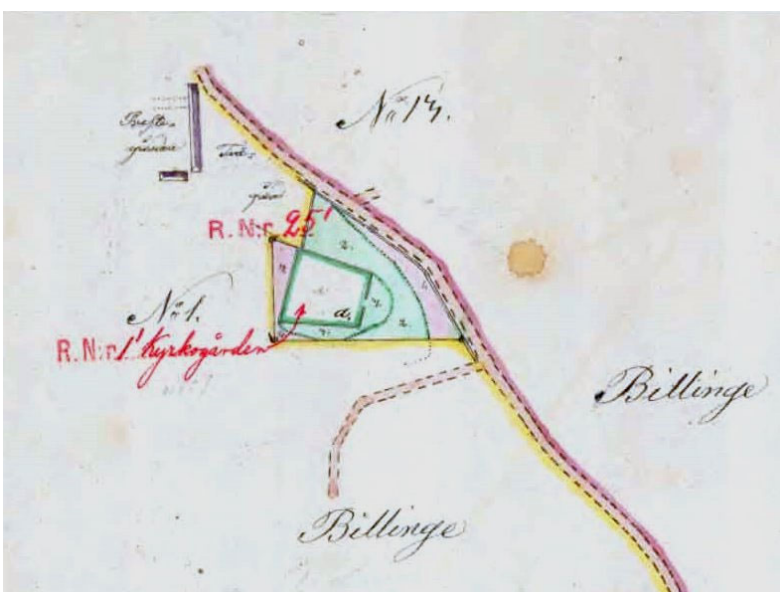
Historiska kartor

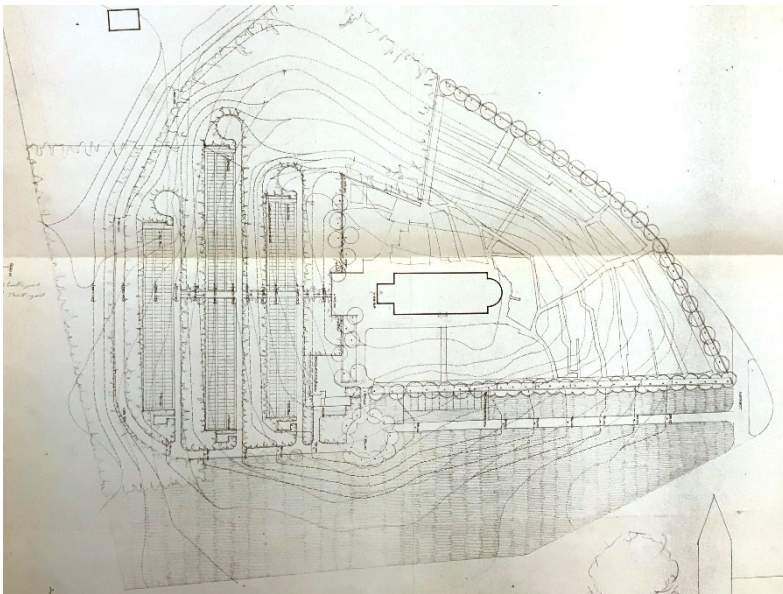
1706. Geometrisk avmätning. Kyrkan ligger söder om byn. Den har illustrerats som en enkel kyrka utan torn. Söder om kyrkan finns en klockstapel illustrerad. Kyrkogårdens utbredning saknas. (Lantmäteriets historiska kartor)

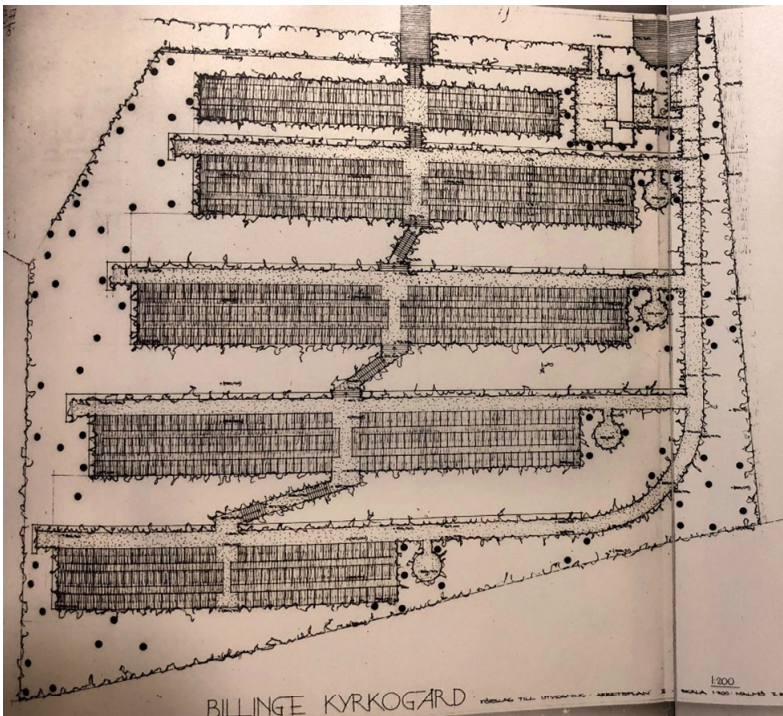
1833. Laga skifte. Kyrkogården har en rektangulär form, något vidgad mot väster. Kyrkogårdens ingång tycks ha legat mitt på östra sidan, där en rak uppfartsväg förbinder kyrkogården med landsvägen. (Lantmäteriets historiska kartor)

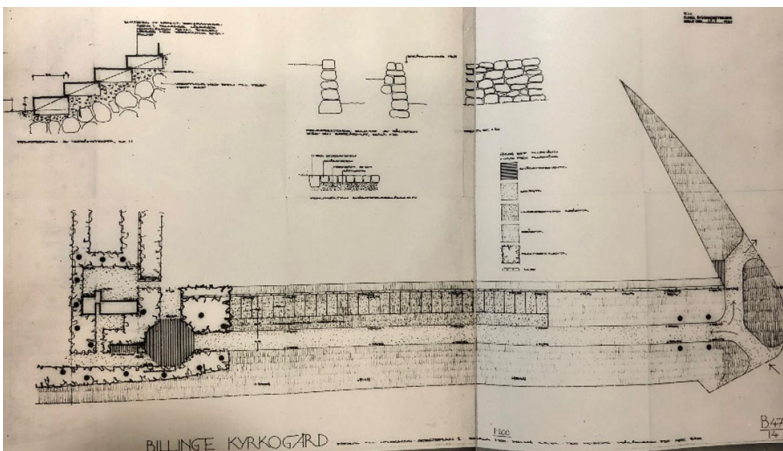
1863. Arealavmätning Ägoutbyte. Utvidgning av kyrkogården inför uppförandet av den nya kyrkan. (Lantmäteriets historiska kartor)

1960-tal. Förslag till utvidgning av kyrkogården åt väster samt ny infart och parkering i söder av Per Friberg. (Billinge kyrkoarkiv)

1962. Förslag till utvidgning av kyrkogården av Per Friberg. (Antikvarisk-topografiska arkivet)

1962. Förslag till ny infart och parkering i söder av Per Friberg. (Antikvarisk-topografiska arkivet).

This historical map illustrates the area around Billinge kyrka (church) in Billinge, Sweden. The church building is centrally located and highlighted in light pink. The surrounding area is divided into two main sections: a green-shaded area on the left and a blue-shaded area on the right. The green area is labeled '1963' and shows a large, open field with some structures. The blue area is labeled '1863' and shows a dense residential or commercial area with many small buildings. A label 'Före 1863' is placed near the church, indicating the area before 1863. The map includes a scale bar (0-100 meters) and a north arrow. Text in the top right corner identifies the map as 'GRAVKARTA ÖVER BILLINGE KYRKA' and provides details about the map's creation and scale.

Kronologisk förteckning av händelser i kyrkogårdens historia

Den kronologiska förteckningen ska kunna kompletteras när ytterligare händelser blir kända samt när uppdatering av vård- och underhållsplanen görs.

Årtal	Händelse	Källa
1100-tal	Billinges gamla kyrka uppfördes.	Billinge kyrka, Henrik Nilsson, 2016
1863	Den medeltida kyrkan rivs. Kyrkogården utvidgas.	Billinge kyrka, Henrik Nilsson, 2016
1865	Kyrkan, ritad av domkyrkoarkitekt Helgo Zetterwall, invigs.	Billinge kyrka, Henrik Nilsson, 2016
1950-tal	Trapporna som i norr leder från landsvägen till kyrkobyggnaden och som tidigare varit enkla trappor av jord och trä, görs om med sten och grus.	Antikvarisk-topografiska arkivet
1963-64	Kyrkogården utvidgas och utformas delvis efter ett förslag upprättat av arkitekt Per Friberg. Ny infart och parkering anläggs söder om kyrkogården.	Antikvarisk-topografiska arkivet
1968	Ett bårum inreds i befintlig ekonomibyggnad efter ritningar av arkitekt Torsten Leon-Nilson.	Antikvarisk-topografiska arkivet
1975	Kyrkan restaureras utvändigt av arkitekt Torsten Leon-Nilsson	Billinge kyrka, Henrik Nilsson, 2016
1978	Ekonomibyggnaden byggs till.	Antikvarisk-topografiska arkivet
1995	Tillstånd ges för anläggning av minneslund i enlighet med förslag upprättat av Berit Restad, Lokal Arkitekter.	Antikvarisk-topografiska arkivet

Omgivning och sammanhang

Billinge är en tätort i norra delen av Eslövs kommun. I kommunens översiktsplan ÖP 2035 beskrivs kyrkogården som: *"Befintlig kulturhistorisk miljö kring Billinge kyrka. Värdefull grönstruktur med uppvuxen äldre vegetation."*

Billinge samhälle är beläget norr om kyrkan och kyrkogården. Landsvägen passerar på sin väg norrut mot Röstånga förbi kyrkan och vidare genom byn. På traditionellt vis byggdes byns skola i anslutning till kyrkan, och norr om kyrkan finns såväl den före detta prästgården som den nu nedlagda skolan kvar. De inrymmer numera andra verksamheter än de ursprungliga. Den gamla prästgårdsparken finns kvar som en lund av lövträd norr om kyrkogården och mot väster har en ridå av flerskiktad vegetation etablerats.

Billinge nuvarande kyrka har precis som sin medeltida föregångare placerats på en i landskapet framträdande kulle söder om samhället och erbjuder ett magnifikt blickfång för resenärer från söder. Runtomkring breder den mellanskånska jordbruksbygden ut sig med ett mosaikartat och böljande landskap. Direkt söder om kyrkogården finns en större parkeringsyta.

Landsvägen förbi kyrkogården, med den gamla skolan i bakgrunden.

Omgivningen består huvudsakligen av ett böljande kulturlandskap. Vy mot söder.

Tillgänglighet, kommunikation, information

Tillgänglighet

Höjdskillnaderna inom kyrkogården är stora. Parkering och en körbar infart anordnades på 1960-talet söder om kyrkogården. Det är möjligt att med handikapptransport köra fram till kyrkporten för av- och påstigning. Någon markerad handikapparkering har inte ordnats i direkt anslutning till kyrkobyggnaden. Gångsystemet är allmänt grusbelagt. Översta lagren är löst, avsett för mönsterkrattning. Framkomligheten med rullstol/rollator på detta underlag är begränsad. Kraftig lutning, trappor och smala gångar gör vissa områden norr, öster och söder om kyrkogården mycket svårtillgängliga för rörelsehindrade. Den äldre huvudentrén som vetter mot bycentrum i norr har en lång trappa mellan entrégrind och kyrkobyggnad.

Kommunikation

Bilparkering finns söder om kyrkogården. Det går även att i nuläget nå kyrkogården med regionbuss på sträckan Klippan-Stehag.

Information

Vid kyrkogårdsentrén mot parkeringen och vid grinden mot norr finns anslagstavlor med information från församlingsverksamheten. Karta över kyrkogården med kvarters- och gravnummer saknas.

På församlingens hemsida finns en folder med information och historik om kyrkan och kyrkogården samt en kartlänk för att hitta dit.

Allmän karaktärisering

Helhet, struktur och kvartersindelning

Kyrkogårdens äldre delar med dess utmärkande topografi är det som mest av allt formar kyrkogårdens karaktär. Den äldsta medeltida delen utgör tillsammans med 1800-talets utvidgning, vilken huvudsakligen gjordes åt norr och åt öster, en kulturhistoriskt unik och värdefull kyrkogårdsmiljö. 1960-talets utvidgning åt väster följer en för tiden typisk arkitektur.

De äldre delarna

Kyrkobyggnaden omges av en grusyta som erbjuder möjlighet att röra sig runt byggnaden på en tämligen plan yta och att nå parkeringen via en modest slänt. Även i områdets lägst belägna del mot nordöst kan man promenera mellan grinden i norr och grinden i öster utan att hindras av nivåskillnader. Däremellan utgörs kyrkogården av en kraftig slänt där gravplatserna på olika sätt fått anpassas efter markförhållanden. Många gravplatser har utformats med inramning av murar där den bakre muren utgör stödmur mot slänten. Blockmurar av granit, staplade kalkstensmurar och betongfogade murverk av olika slag samsas med branta grässlänter. Trappor av olika slag ger möjlighet att nå enskilda gravplatser och att förflytta sig mellan terrasser på olika nivåer.

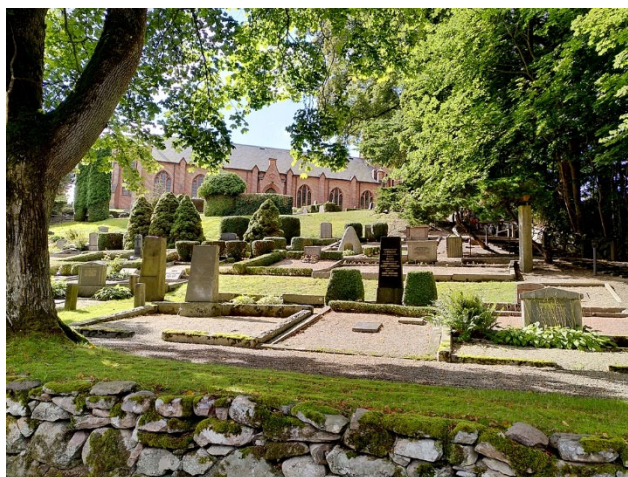
Vy från sydöst

Trappa i norr

Sluttning mot öster

Vy från nordöst

Vy från sydöst

Vy mot öster

1960-talets utvidgningsområde i väster

Tidigt 1960-tal utarbetades förslag till utvidgning av kyrkogården åt väster samt en ny infartsväg och parkering i söder. Utvidgningen åt väster gjordes i form av terrasser i raka linjer med nord-sydlig riktning. De länkades samman av ett gångstråk centralt placerat i linje med kyrkporten. För förslaget till utvidgning stod arkitekt Per Friberg. Hans förslag omarbetades och omfattade slutligen tre terrasser. Området fick en tidstypisk utformning med gravplatserna i raka rader och trappor av granit. Gravvårdarna är typiska för 1900-talets mitt och efterföljande decennier i modesta rektangulära modeller. Terrasserna avdelades med hjälp av breda buskplanteringar i slänterna. Ursprungligen planterades slänterna med oxbär, men idag är slänterna gräsbevuxna och avgränsas i släntkrön av ligusterhäckar.

En minneslund anlades på 1990-talet i utvidgningsområdets nordöstra hörn. Minneslundens vetter mot det lundartade skogspartiet i norr, och platsen med dess parksoffor är vänd ut mot vegetationen. En enkel utformning med gatstenbeläggning på marken harmonierar med den naturlika omgivningen.

1960-talsområdet i väster, mot nordväst

Minneslundens entré med skogsdungen i norr

Övergripande kulturhistorisk värdering

Ända sedan medeltiden har det funnits en kyrka och kyrkogård på platsen. Kyrkan och kyrkogården har genom århundraden utgjort en viktig beståndsdel i samhället och varit ett framträdande landmärke vid landsvägssträckan längs Rönne å. Kyrkan och kyrkogården har stor betydelse för landskapsbilden och för bygdens kulturhistoriska sammanhang.

Kyrkan och kyrkogården har länge varit en viktig del av Billinges sockencentrum. Billinge skola uppfördes strax norr om kyrkan och senare växte samhället med handel, industri och järnväg upp i anslutning till kyrkbyn.

Särskilt värdefulla delar:

- Billinge kyrka och kyrkogård har placerats väl synlig på en höjd nära tätortens södra utkant. Den praktfulla kyrkobyggnaden höjer sig över omgivande jordbrukslandskap och utgör samtidigt en vacker syn för förbipasserande på landsvägen. Kyrkogårdens äldre delar är belägna på höjdens sluttningar åt norr, öster och söder. I dessa delar har många gravplatser en utformning som anpassats till marklutningen och konstruerats som terrasser. De är då i flera fall omslutna av olika typer av murar och stenarbeten vars uppgift är att hantera platsens topografi. Sådana ofta påkostade gravplatser ger prov på det tidiga 1900-talets högstämnda kyrkogårdsarkitektur och intresse för hantverkskickligt utförda stenarbeten. På flera ställen har gravplatserna sammanlänkats till större terrassformationer där även trappor och vegetation ingår i helheten. För en landsbygdskyrkogård är denna särart tämligen unik och terrassgravaranas kulturhistoriska värde är betydande.
- Som ännu en konsekvens av kyrkogårdens nivåskillnader är de trappor som tillkommit för att underlätta access till kyrkobyggnaden och till kyrkogårdens olika delar. Det gångstråk som förbinder entrégrinden i norr med kyrkporten utgörs huvudsakligen av en serie trappor i tät följd. I kyrkogårdens äldre terrassformationer förekommer flera trappor av olika slag, och i 1960-talets utvidgningsområde är de breda terrasstråken sammanfogade med breda granittrappor. Trapporna spelar sålunda en viktig roll i kyrkogårdens bärande strukturer. I synnerhet trapporna i kyrkogårdens äldre delar har ett högt kulturhistoriskt värde.
- Kyrkogårdens utvidgningsområde i väster har delvis behållit sina arkitektoniska och stilmässiga särdrag och visar på 1960-talets kyrkogårdsideal. De terrasserade gravraderna, de snedställda trapporna och de rätlinjiga gångstråken är typiska för den tiden.

Terrasser sydöst om kyrkan

Anläggningar och byggnader

Entréer och portaler

Historik

Enligt äldre kartor tillgängliga via *Lantmäteriets Historiska kartor* hade kyrkogården innan utvidgningen 1863 sin huvudentré åt öster. En uppfartsväg förband kyrkogården med landsvägen i öster.

Efter att kyrkogården utvidgats 1863 och den nya kyrkan uppförts omfattade kyrkogården hela den kulle på vilken kyrkan är belägen, samt området fram till landsvägen. Nya entréer utformades åt öster och åt norr för att ansluta mot landsvägen.

På 1960-talet utvidgades kyrkogården västerut och körväg och parkering tillkom söder om kyrkogården. En körbar uppfart utformades från infarten i söder och upp till kyrkporten och även en mindre entré från parkering till kyrkogård.

Beskrivning

Den norra entrén som vetter mot Billinges centrum har en dubbelgrind i svartmålat smide. Grinden har runda grindstolpar med platt krön. Innanför grinden tar en mödosam klättring vid i form av en terrängtrappa med mer än 80 trappsteg. En liknande smidesgrind finns i kyrkogårdens sydöstra hörn. Denna utgör entré till kyrkogårdens huvudstråk längs den södra muren. Ett stycke längre västerut längs denna mur finns en mindre entré i form av en granittrappa med handledare i svartmålat smide. Mellan den norra och sydöstra entrén, mot landsvägen, finns en mindre entré i form av en grusgång utan grind.

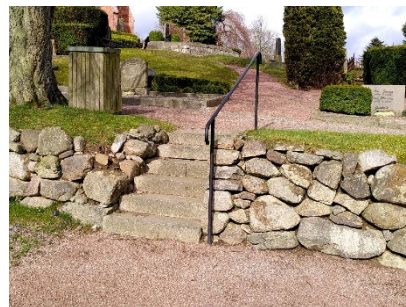
Från infart och parkering i söder finns ett brett och körbart grusstråk som leder upp till kyrkporten, samt en körbar grusväg förbi ekonomibyggnaden och vidare kring kyrkogårdens västra sida.

Norra entrén

Entrén i sydöst

Trappa från parkering

Värdering

De båda grindpartierna har tillkommit i samband med kyrkogårdens utvidgning 1863 och har något olika utformning. Närmare datering saknas. Skillnaderna i överstyckenas utformning kan indikera att de tillverkats vid olika tillfällen.

Murar, staket och annan omgärdning

Historik

På skifteskartan från 1833 har kyrkogården illustrerats med en omgärdning. Omgärdningens beskaffenhet framgår dock inte. Efter utvidgningen 1863 ses kyrkogården på fotografier omgärdad av kallmurar av fältsten. Murarna var huvudsakligen utformade som stödmurar.

När parkeringen tillkom söder om kyrkogården restaurerades den södra muren. Enligt bygginstruktionen från 1963 bättrades den på och lades om i samband med parkeringens anläggande.

Beskrivning

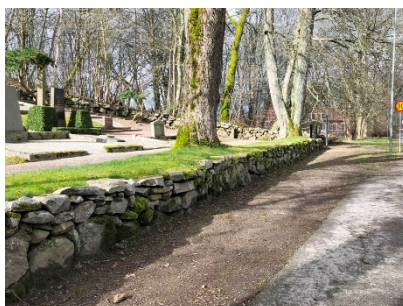
Mot parkeringen i söder och mot landsvägen i öster/nordost finns en stödmur av fältsten. I murens nedre del finns inslag av huggna block. Muren är kallmurad och dess fasad lutar lätt bakåt för ökad stabilitet. Murens höjd varierar mellan en knapp halvmeter och drygt 1,5 m. Samma typ av mur finns även kvar i den gamla kyrkogårdens gräns mot utvidgningen i väster, cirka halvmeterhög.

I norr, längs trappan från norra entrégrinden till kyrkan har muren en omvänd visning då marken i skogsdungen har högre marknivå än kyrkogården innanför.

I nordväst omsluts minneslunden delvis av en stödmur av samma typ som kyrkogårdens omgärdning. 1960-talets utvidgningsområde i väster omgärdas till stor del av ligusterhäck.

Mur mot parkering i söder

Mur mot landsvägen i nordöst

Mur i nordväst och minneslund

Värdering

Kyrkogårdsmurar har sitt ursprung i den 1000-åriga traditionen att omgärda kyrkogården. De enkla stödmurarna av fältsten är starkt förknippade med jordbrukslandskapets byggnadsteknik. Murarna har även som funktion att ta upp höjdskillnader i mark. De bildar en enhetlig inramning av den äldre kyrkogårdsdelen och bidrar starkt till kyrkogårdens karaktär.

Kommunikationsytor och gångsystem

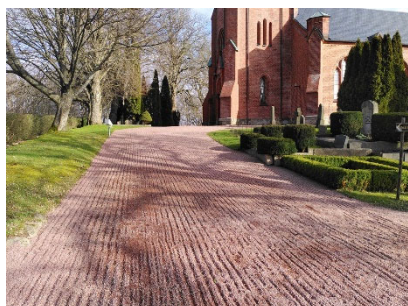
Historik

Kyrkogårdens gångsystem härrör från de olika områdenas tillkomst men har generellt behållit sin beläggning av naturgrus. Enligt handlingar förbättrades de större trapporna i den gamla kyrkogårdsdelen på 1950-talet. Den tidigare konstruktionen med enkla trappor av jord och trä, gjordes om med kantstöd av sten och sättsteg belagda med grus.

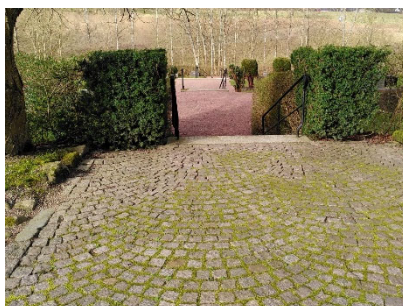
Beskrivning

Gångar

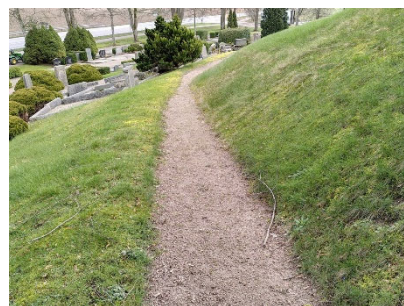
Kyrkogårdens gångar är belagda med natursingel (kornstorlek ca 4–8 mm) i rödaktig kulör. På några ställen uppblandat med grå singel med något större kornstorlek. Generellt är ytskiktet för löst för att utgöra en tillgänglig beläggning. Många gångar lutar kraftigt och är för smala för att ge god tillgänglighet. I flera gångstråk förekommer trappor. Framför kyrkporten finns en yta belagd med smågatsten och kantad av storgatsten. Mellan ekonomibyggnad och 1960-talsområdet i väster finns en kort gång belagd med kalkstensplattor av röd ölandssten.

Brett grusstråk mellan parkering och kyrka

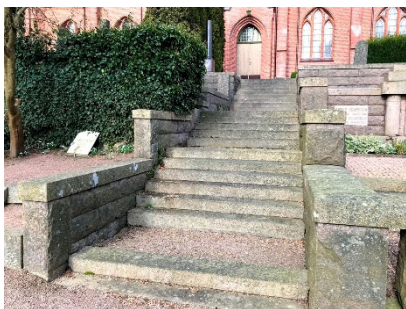
Smågatsten framför kyrkporten

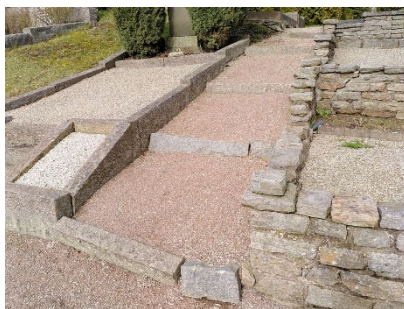
Smal och vindlande gång, öster om kyrkan

Trappor

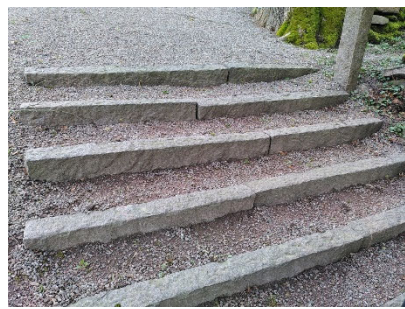
Billinges kyrka ligger på en kulle, cirka 10 meter högre än omgivningen. Kyrkogården sluttar i vissa områden kraftigt och trappor förekommer både i allmänna gångstråk och på enskilda gravplatser. I de äldre gravområdena finns smala förbindelsetrappor mellan gångstråk och i den yngre kyrkogårdsdelen i väster utgör trapporna en viktig del i områdets formstarka arkitektur. Somliga trappor är försedda med handledare. Då de förekommer är de gjorda i svartmålat smide och har lite olika utformning.

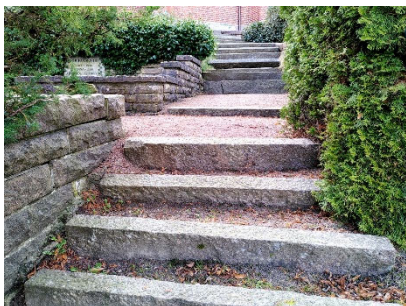
Större paradtrappa mot söder

Enklare åsnetrappa mot söder

Stora trappan i norr av kanstöd och grus

Smalare förbindelsetrappa

Trappa till minneslunden, med smågatsten

Trappa i väster, av granitblock

Värdering

Kyrkogårdens gångsystem är i vissa områden ålderdomligt och oförändrat sedan tiden för gravkvarterens anläggning. De vindlande, sluttande och otillgängliga gångarna i vissa områden har dålig tillgänglighet men stora kulturhistoriska värden. Områdenas skilda karaktärer accentueras av gångsystemens strukturer och ger möjlighet till varierande upplevelser av gravområdena och kyrkogårdens delar.

Gravplatser

Historik

En beskrivning av den gamla kyrkan och dess inventarier nedtecknades i april 1828. Beskrivningen återfinns i Antikvarisk-topografiska arkivet. Om kyrkogården berättas inget, men fyra gravvårdar omnämns i beskrivningen. Dessa är:

- En svart sten med förgyllda bokstäver, rest över Jonas Raphaël Rothstein, Kyrkoherde i Billinge och Röstånga, död 1820 vid 76 års ålder
- En grå med svart urna och förgyllda bokstäver, rest över Thure Gustaf Rothstein, Med. Doctor, död 1824
- En svart sten med förgyllda bokstäver, rest över Maria Elisabeth Pettersson född Uhrlin, död 1811
- En gråsten med symboler, vilken saknar text

Av övriga gravstenar sägs de flesta ha ett uthugget kors.

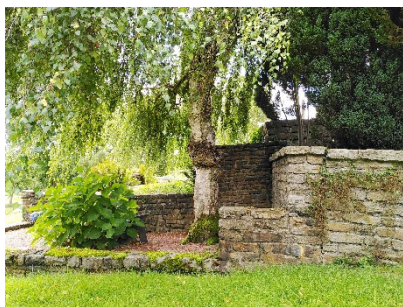
Gravanordningarna är tillkomna efterhand som gravplatserna har belagts och gravområden tagits i bruk. Se mer under rubrik 5.6.5 *Gravområden*.

Beskrivning

Kyrkogårdens gravplatser präglas till stor del av det tidsideal som rådde vid de olika delarnas tillkomst. Utmärkande för Billinge kyrkogård är de praktfulla individuellt utformade och ofta påkostade gravanordningar på kyrkogårdens äldsta kvarter kring kyrkan. Se mer under rubrik 5.6.5 *Gravområden*.

Imponerande gravvårdar från Billinges industriepok

Terrasserade gravplatser av kalkstensmurar, nordöst om kyrkan

Gravvårdar från tidigt 1800-tal

Värdering

Kyrkogårdens gravvårdar och gravanordningar är viktiga för kyrkogårdens miljö och starkt bidragande till dess karaktär. Kyrkogårdens äldre gravvårdar förmedlar tidsdjup, visar gravkulturen under 1800-talet och det tidiga 1900-talet och kan genom inskriptioner berätta om livet och verksamheterna i bygden för 100-150 år sedan.

En förteckning över kulturhistoriskt värdefulla gravvårdar och gravanordningar utförs av församlingen i egen regi. Arbetet har påbörjats under 2020.

Kulturhistoriskt värdefulla gravanordningar, där gravrätten återgått till församlingen och gravanordningen tillfallit upplåtaren räknas som fasta anordningar på begravningsplats och är därmed skyddade enligt 4 kap. kulturmiljölagen (1988:950).

Gravområden

Historik

Kyrkogårdens äldsta del utgör området närmast kyrkobyggnaden. En större utvidgning av kyrkogården gjordes 1863, framförallt åt norr och öster. 1960-talets utvidgning åt väster gav plats åt nya gravar med en tidstypisk karaktär. 1995 anlades minneslunden i nordväst.

Beskrivning

Äldre delen

Billinges blomstringstid i början av 1900-talet har satt en särskild prägel på kyrkogården. Praktfulla gravanordningar från tidigast 1900-tal dominerar kyrkogårdens äldre delar. Den sluttande marken har bidragit till att flera gravplatser utformats som terrasser med de murverk och kraftfulla gravramar som ger Billinge kyrkogård en alldeles särskild karaktär.

Söder om kyrkobyggnaden är högsmla gravvårdar från sent 1800-tal och tidigt 1900-tal vanliga. De flesta är grusgravar med gravvårdar i diabas eller grå granit. Enstaka gravplatser ramas in med staket av gjutjärn eller smide. Närmast söder om kyrkan finns ett större inslag av högväxta tujor och idegranar. Här är många gravplatser inramade av stödmurar, gravramar och kraftiga blockmurar av granit. Mellan terrasser och i murar finns trappor av granit. Mellanliggande ytor och några gravplatser är täckta med gräs.

Även i slänterna mot öster och norr dominerar de pampiga inramade gravvårdarna, men med ett ökat inslag av gravhäckar av buxbom och enstaka järnstaket. De högresta och ståtliga gravvårdarna har ofta en individuell utformning, och på flera gravplatser finns stora vintergröna växter. Vid slänthöften är marken flackare och gravvårdarna är övervägande låga och breda från 1900-talets första hälft och framåt. De flesta tillverkade av diabas, röd eller grå granit. De flesta är grusgravar omgärdade av stenramar, några av buxbom. Endast enstaka gravar är lagda i gräs.

1960-talsområdet

Det västra utvidgningsområdet präglas av 1960-talets stilideal med låga, stående gravvårdar i raka rader, och en modest utformning där vegetationen fick större betydelse. Slänterna var från början planterade med låga marktäckande buskar vilka senare ersatts med avdelande häckar av liguster och gräsytor. En stram arkitektur med raka gångar, räta vinklar och öppna ytor ger ett uttryck som står i kontrast mot

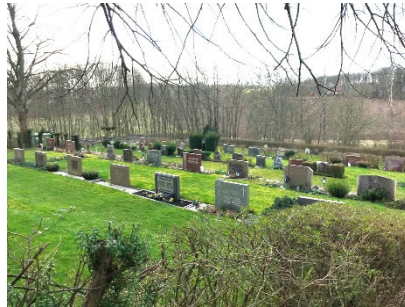
kyrkogårdens äldre delar. De flesta gravar är här aktiva och prydda med gravplanteringar av sommarblommor, perenner, låga prydnadsbuskar och klippta barrväxter. Raderna av gravvårdar är ordnade i gräsytor som nås via en grusgång på varje terrass.

Minneslunden

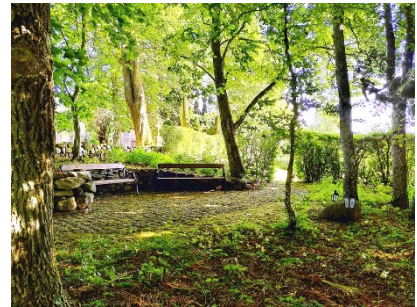
Längst i norr i 1960-talets utvidgningsområde ligger minneslunden. Belägen på områdets översta terrass och vänd mot skogsdungen i norr. Platsen nås från söder via 1960-talsområdet och från norr via en stig och trappa från skogsdungen. En gatstensbelagd yta ligger omsluten av en stödmur av fältsten och en häck mot söder. Två parkbänkar står vända mot en minnessten med inskription och med en bedårande vy över den skogbeklädda slänten i norr.

Äldsta delen, söder om kyrkan

1960-talsområdet, södra delen

Minneslunden från norr

Värdering

Kyrkogårdens olika delar präglas av de stilideal som rådde vid tiden för de olika gravområdenas tillkomst. Hela kyrkogården besitter rika upplevelsekvalliteter. Framför allt de äldre delar som domineras av påkostade gravplatser med stora kultur- och lokalhistoriska värden.

Markutrustning

Historik

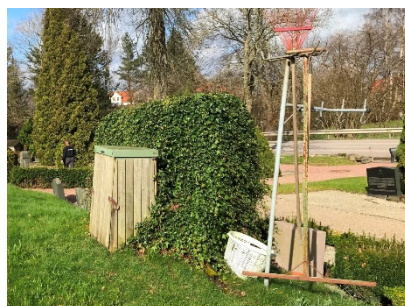
Sittmöbler, redskapsplatser, anslagstavlor etc. är genomgående av nyare datum.

Beskrivning

Sittmöbler förekommer av olika slag. En enkel bänk att vila på i den långa trappan i norr och parkbänkar i minneslunden är några exempel. Redskapsplatserna är flera och väl utrustade. Anslagstavlor finns vid huvudentréerna.

Enkel bänk i trappan i norr

Redskapsplats

Anslagstavla vid norra entrén

Värdering

Inga objektspecifika kulturhistoriska värden har identifierats.

Ekonomiytor

Historik

En ekonomibyggnad uppfördes sydväst om kyrkogården på 1950-talet. I en del av denna inreddes ett bårum 1968. Ytterligare en tillbyggnad har senare tillkommit åt söder.

Beskrivning

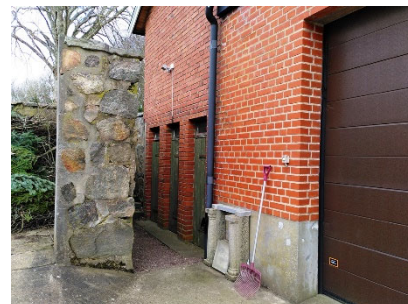
Ekonomibyggnaden redskapsförrådet samt materialfack ligger anslutning till 1960-talsområdets södra del. Ett äldre materialfack är murat av gråsten i betong medan tre nyare fack är utförda av prefabricerade L-stöd av betong. Söder om facken finns en grusbelagd vändplan. Intill materialfacken finns en yta där återlämnade gravvårdar placerats liggande på mark.

Ekonomigård med materialfack

Förvaring av tillvaratagna gravvårdar

Baksida på ekonomibyggnaden

Värdering

Inga objektspecifika kulturhistoriska värden har identifierats.

Tekniska system

Historik

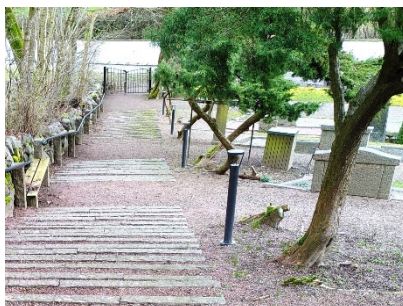
Äldre belysning monterad på granitpelare finns vid gångstråk från huvudentréerna. Nyare belysning har tillkommit senare.

Beskrivning

Några äldre belysningsarmaturer på granitstolpar finns placerade kring kyrkobyggnaden. Längs trappan i norr står pollarbelysning. Det finns även fasadbelysning riktad mot kyrkobyggnaden, och stolpbelysning längs parkering.

Belysning på granitpelare med kallmurad sockel

Belysningspollare vid trappan i norr

Fasadbelysning på stolpe

Värdering

Inga objektspecifika kulturhistoriska värden har identifierats.

Vegetation och djurliv

Kyrkogården är bärare av ett grönt kulturarv och hyser även livsmiljöer för växter och djur som är beroende av ett ålderdomligt kulturpräglat landskap. Kyrkogårdens medvetet planerade vegetation har en central roll i nutida kyrkogårdsarkitektur. Vegetationen blev betydelsefull i samband med att begravingarna inne i kyrkorna och på städernas kyrkogårdar förbjöds kring år 1800. Det blev då angeläget att skapa välordnade, sunda och tilltalande kyrkogårdar, och där fick träden en viktig funktion. Vanligt förekommande element som trädkrans, solitära träd, omgärdande häckar, rygghäckar med mera, är bärande beståndsdelar som bygger upp en kyrkogårds rumslighet och struktur. Vegetation är dynamisk och skiftar över tid, samt erbjuder upplevelsemässiga kvalitéer med många dimensioner.

Vegetation består av levande biologiskt material. På kyrkogårdar har ofta inhemska arter förankrade i lokal tradition och kulturlandskap använts.

Trädvegetation

Historik

Bilder från sent 1800-tal visar en lummig kyrkogård med spridda träd, buskar av skilda slag och ängsgräs. En trädkrans tycks ha planterats vid denna tid. Senare fotografier visar att träd och buskar inne på kyrkogården fick ge vika för de ofta stora och påkostade gravplatser som tillkom under 1900-talets första hälft. Trädkransen och enstaka solitära träd gav kyrkogården en lummig inramning under 1900-talets andra hälft. I samband med kyrkogårdens utvidgning på 1960-talet tillkom oregelbundet placerade träd som en ridå i de yttre planteringsytorna. Än idag utgör de omgärdande träden tillsammans med skogsdungen och prästgårdsparken i norr en grönskande inramning av kyrkogården.

Beskrivning

Kyrkogårdens äldre del med 1800-talets utvidgning har en trädkrans av träd av olika arter och olika ålder. Här finns även enstaka solitära träd. Den del av trädkransen som utgjorde den gamla kyrkogårdens omgärdning mot väster är kvar och utgör avdelare mellan de äldre delarna och 1960-talets utvidgningsområde.

Trädvegetationen på kyrkogården domineras av den trädkrans som omger de äldre delarna. Trädkransen består idag av lind och lönn med olika ålder. De allra äldsta träden kan vara planterade i samband med kyrkogårdens utvidgning och uppförandet av den nya kyrkan på 1860-talet. Förnyelse av trädkransen verkar sedan ha skett kontinuerligt genom tiderna. På kyrkogårdens allra äldsta del närmast kyrkan finns två äldre hästkastanjer.

Endast ett fåtal solitära träd förekommer inne på kyrkogården. De flesta står på återlämnade gravplatser, till exempel en ståtlig tårbjörk på en gravplats nordöst om kyrkans kor. På kyrkogårdens äldre del finns även exempelvis lind, gullregn och en del barrträd. På 1960-talets utvidgningsområde finns inga solitära träd.

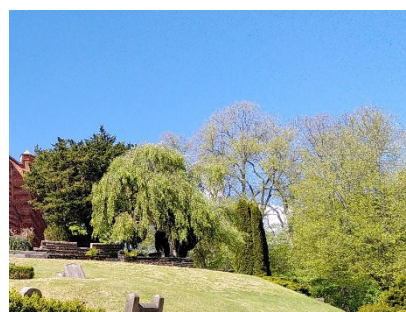
I bilaga 1, *Trädvårdsplan, Billinge kyrkogård* finns mer detaljerad information om kyrkogårdens träd. Trädvårdsplanen beskriver problemställningar och brister med därtill kopplade åtgärdsförslag. I trädvårdsplanen finns även en trädinventering där varje trädindivid redovisas utifrån utvalda inventeringsparametrar.

Trädkrans i sydöst

Trädkrans i söder

Tårbjörk med mera, nordost om kyrkan

Värdering

Sättet att placera träden informellt och formellt i olika delar av anläggningen förekom i det sena 1800-talets och tidiga 1900-talets kyrkogårdar och kan stilmässigt beskrivas som formaliserad landskapsstil. De olika karaktärerna finns fortfarande representerade på kyrkogården. De fritt placerade solitärträden av olika arter inne i gravområdena står för det informella och trädkransen står för det formella.

Häckvegetation

Historik

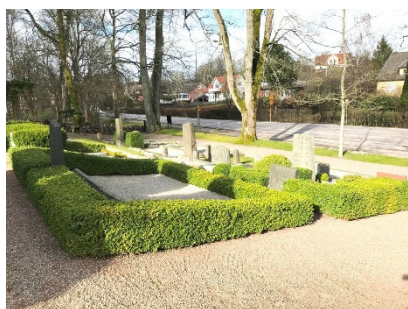
Under andra halvan av 1800-talet förändrades utseendet på landets kyrkogårdar. Häckar planterades som strukturskapare och avgränsningar inne på kyrkogården. Framförallt i Sveriges sydligaste landskap fick traditionen att rama in gravplatserna med låga klippta buxbomshäckar ett starkt fäste.

Senare under 1900-talets första hälft fick häckarna en allt större betydelse som formelement på kyrkogården. Strävan efter en arkitektonisk helhet där vegetationen har en bärande roll blev idealet. Sammanhängande system av låga formklippta gravhäckar och högre klippta strukturbildande häckar blev utmärkande.

Historiska fotografier visar att även på Billinge kyrkogård tycks inslaget med omgärdande gravhäckar ha fått sitt genomslag under det sena 1800-talet och tidiga 1900-talet. På 1960-talets utvidgningsområde tillkom strukturbärande vegetation framför allt i form av låga marktäckande buskage, vilka senare omdanades till klippta häckar som avgränsar terrasserna från varandra och även omgärdar området.

Beskrivning

Bland de omgärdande gravhäckarna på kyrkogårdens äldre delar är häckar av buxbom vanligast. Men även idegranshäckar förekommer. Inom 1960-talets utvidgningsområde har ligusterhäckar planterats som avgränsning mellan terrasserna och mot gamla kyrkogården. Mot väster och sydväst omgärdar en klippt ligusterhäck. Vid ekonomibyggnaden finns en idegranshäck och mot parkeringen finns ett parti med meterhöga häckplanter av bok.

Gravhäckar av buxbom i nordöst

Gravhäckar av buxbom och idegran i norr

Hög och avgränsande häck i minneslund

Ligusterhäck mot väster

Avdelande ligusterhäckar i 1960-talsområdet

Idegranshäck vid ekonomibyggnad

Värdering

Under 1800-talets slut och 1900-talets första hälft blev klippta häckar en viktig del i kyrkogårdens struktur. Gravhäckarna på kyrkogårdens äldre delar och rygghäckarna på 1960-talets utvidgningsområde är viktiga för upplevelsen av de olika områdena och bidrar starkt till deras olika karaktärer.

Övrig vegetation

Historik

Historiska fotografier visar att sedan slutet av 1800-talet har kyrkogården fått en mer medveten utformning där vegetationen utgör en viktig del. Från 1800-talets slut och under det tidiga 1900-talet introducerades barrväxter och prydnadsbuskar. Även trädgårdsväxter som perenner och säsongsväxter har successivt fått större utrymme både i gravplanteringar och på kyrkogårdens allmänna ytor, så som exempelvis i minneslunden.

Beskrivning

På kyrkogårdens äldre delar är städsegröna växter, så som tuja, idegran, sockertoppsgran och olika sorters enar vanligt förekommande. De är uteslutande planterade på gravplatser, ofta flankerar de gravvårderna. Somliga är formklippta medan andra fått växa fritt.

Söder om kyrkan är inslaget av städsegröna växter särskilt stort, bland annat utmärker sig en grupp högväxta tujor i den sydvästra delen. I slänten norr om kyrkan står ett flertal stora sockertoppsgranar planterade på olika gravplatser. På allmänna ytor förekommer även lövfällande prydnadsbuskar och träd.

I skogen intill minneslunden har det naturliga fältskiktet kompletterats med vårbloppande lökväxter och i grässlänten norr om kyrkan lyser små jordvivor upp marken på våren.

Höga barrväxter söder om kyrkan

Vintergrönt i öster

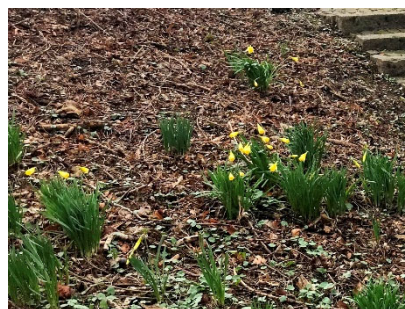
Formklippt i norr

Vivor i slänten mot norr

Värlökar av olika slag vid minneslunden

Paskliljor vid minneslunden

Värdering

Olika kvaliteter som rumsbildning, blomning, höstfärger och liknande, ger kyrkogården upplevelsevärde. Den varierade vegetationen är även viktig för djurlivet och den biologiska mångfalden.

Djurliv

Allmänt erbjuder kyrkogårdar flera olika livsmiljöer för växter och djur. Många arter av exempelvis insekter, fåglar och fladdermöss är beroende av specifika livsbetingelser. Stenmurar, åldrade träd, solbelysta stenväggar och ängsytor är några exempel på miljöer som är livsviktiga för vissa arter. En mångfald av blommande växter, skyddande och lägivande vegetation, grusgångar, stenbeläggning och ålderdomlig byggnadsteknik är fler exempel på miljöer som gör kyrkogårdarna attraktiva för många organismer och gör dem till betydelsefulla oaser i landskapet.

Beskrivning

Billinge kyrkogård har goda förutsättningar för att ett rikt djurliv. Djurlivet gynnas framförallt av de stora och åldrade träden, de olika stenmaterialen och den varierade vegetation med många blommande växter. Den rikligt förekommande, åldrade vintergröna vegetationen är viktig för många arter av fåglar och insekter. Ugglor och fladdermöss är exempel på arter som gynnas av denna vegetation. Ugglor har iakttagits på kyrkogården.

Värdering

Billinge kyrkogårds åldrade träd, barrväxter och den skyddade, avskilda miljön gör kyrkogården attraktiv för insekter, smådjur och fåglar. Mångfalden av blommande växter är särskilt värdefull för pollinerande insekter.